

Dějepisectví meziválečné éry a První republiky

Přednáška

Michal Pehr

První světová válka znamenala zásadní přelom v historickém bádání. Do určité míry v době války utichly nejen múzy ale i historiografie. První světová válka sebou přinesla řadu obrovských změn. Rozpadla se rakouská ale i ruská a německá monarchie. Vznikla řada nových států včetně Československa. A před historiografii stály do značné míry nové úkoly. V obecné historiografii se do popředí dostává škola Annales (srovnej tvorbu Marca Blocha a Luciena Febra). Dějiny jsou podle této školy především dějiny člověka jako sociálního tvora projevující se ve třech oblastech v ekonomii, struktuře a ve funkci společenských útvarů a v civilizaci. Svůj význam má rovněž založený Mezinárodní výbor historických věd (založený r. 1926). Samozřejmostí té doby jsou také pravidelné mezinárodní kongresy historiků.

Historická tvorba reaguje především na rozvoj moderní společnosti, výsledky první světové války a nástup komunismu v Rusku, atd. (srovnej např. tvorbu Theodara Lessinga, Andre Muroise, Fridricha Meineckeho (Historismus jako metoda výkladu skutečnosti- práce Die Entstehung des Historismus 1936) a dalších. Mimochodem Meinecke vydal po druhé světové válce důležitý spis Die deutsche Katasrophe z roku 1946, kde provedl německou sebereflexi historiografie s ohledem na předešlý vývoj nacismu.

V nově založeném Československu v této době můžeme pozorovat renesanci historického bádání. Vznikají nové instituce, kde se rozvíjí historická bádání. 1919 vzniká například Státní archivní škola. Stejného roku vzniká též Archiv ministerstva vnitra Československé republiky. Ve stejné době je prováděna archivní rozluka s Rakouskem. Vznikají nové vysoké školy- univerzity, kde se studuje mimo jiné i historie (např. Masarykova univerzita v Brně. 1920 vzniká též Státní ústav historický a 1924 je založen Státní ústav archeologický a řada dalších institucí (např. 1927 Slovanský ústav). Po válce se obnovuje a případně zakládá též řada historický spolků a společností a 1937 se dokonce koná i první sjezd československý historiků. Za první republiky demokratické poměry přejí vzniku i obrovského množství odborných časopisů a sborníků (např. 1923 časopis Naše revoluce či Časopis archivní školy). Slibný rozvoj jak české (české, slovenské, československé tak i sudetoněmecké) historiografie přeruší mezinárodní krize a rozpad Československa vlivem Mnichova 1938 a dalších událostí.

Do výzkumu dějin zasahují v této době především historici vyrostlí v době monarchie. Z Gollovy školy musíme připomenout Josefa Pekaře (kniha o Kosti, O smyslu českých dějin ale také Bílou Horu) a Pekařova nejvýraznějšího žáka a přítele Josefa Šustu (Dvě knihy českých dějin či práce věnované Karlu IV). Z dalších historiků patřící do této skupiny musíme připomenout alespoň Kamila Kroftu, který výrazně zasáhl i do československé politiky (1936-38 ministr zahraničních věcí), Zdeňka

Václava Tobolku (např. Politické dějiny československého národa) Václava Novotného, Jaroslava Bidla, Vlastimila Kybala a Zdeňka Nejedlého

Z hlediska výzkumu českých dějin musíme připomenout i mladší historiky vstupující do první republiky v čase dospělosti a první republika je časem jejich nejlepší tvorby. Z nich připomeňme alespoň z tvorby věnující se středověku: Rudolfa Urbánka (historik husitské epochy a poděbradského věku); Františka Michálka Bartoše (Čechy v době Husově), Václava Chaloupeckého (Jan IV z Dražic, Selská otázka v husitství atd.) či později i Otakara Odložilíka.

Pro období (nejen raného) novověku: Karla Stloukala, Karla Kazbundu (dějiny 19. století), Jaroslava Werstadta, Jana Slavíka, Miladu Paulovou a další. Rozvíjí se i hospodářské, sociální a náboženské dějiny (srovnej tvorbu Bedřicha Mendela, Karla Hocha, Augustina Neumanna, Františka Dvorníka), dějin literatury (Arne Novák, Albert Prážík, Miloslav Hýsek, Jan Mukařovský) či v rámci pomocných věd historických (srovnej např. tvorbu Václava Vojtíška, Vladimíra Klacendy), archeologie (např. Jan Filip) nebo právních dějin (Josef Kliment, Josef Hobzek) a dějin filozofie (Zdeněk Peška).

Mimo to tu byl obrovský nárůst regionálních prací (např. tvorba Františka Roubíka, Cyrila Merhauta), ale i slovenské historiografie (srovnej tvorbu V. Šrobára, Antona Štefánka. Fedora Houdka ale i dalších slovenských historiků, kteří pokládají základ moderní slovenské historiografie 20. století v této době (Branislav Varsík, Karol Goláň, Anna Horáková- Gašparíková a další)

V případě sudetoněmecké historiografie v této době dochází vlastně k vyvrcholení tvorby, která je přerušena válkou a likvidací této menšiny skrze odsun do Německa, kde ovšem mnozí tvoří i po tomto odsunu. Z těchto historiků připomeňme alespoň Wilhelma Wostrého, Josefa Pfitznera, Eduarda Wintra a další).

Doporučená literatura: František Kutnar- Jindřich Marek: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha 1997, s. 681-971 (Pro pochopení vývoje doporučuji si přečíst i předešlou kapitolu, která mapuje vývoj na rozhraní 20. století tj. s. 469-681)

Dokumenty ke shlédnutí a k poslechu:

<https://temata.rozhlas.cz/prvorepublikove-dejepisectvi-u-mikrofonu-8093532>

Zdeněk Nejedlý

<https://www.youtube.com/watch?v=TB-xE8tnnFE>

Kontrolní otázka:

1/ Co byla škola Annales?

2/ Definujte význam Josefa Pekaře pro českou historiografii?

3/ Josef Šusta a jeho tvorba.